

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора О.М.Галуса на дисертацію **Братко Марії Василівни «Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія і методика управління освітою (011 – освітні, педагогічні науки)

Актуальність обраної теми. Дисертаційне дослідження М.В.Братко присвячене актуальній проблемі управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. На сьогодні в умовах реформування й модернізації вітчизняної вищої освіти активізується пошук шляхів забезпечення якості підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, створення ефективних механізмів управління нею. Професійна підготовка фахівців у коледжах на сьогодні є масовою і доступною. Особливу цінність фахової підготовки в умовах коледжу представляє її якісна практична складова.

У дисертації актуалізується увага до феномену освітнього середовища університетського коледжу, яке розглядається як «полісуб'єктне, поліпредметне утворення, що постійно розвивається, цілеспрямовано і стихійно впливає на професійний та особистісний розвиток майбутнього фахівця з вищою освітою відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, досягнення життєвого успіху. Встановлено, що освітнє середовище університетського коледжу як складової неперервної професійної освіти, є інтегрованою частиною освітнього середовища університетського комплексу» (с. 267). З огляду на це дисертаційне дослідження М.В.Братко є актуальним на часі.

Підтвердженням актуальності вибраної теми є зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідницької роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської

освіти» (державний реєстраційний № 0110U006274) на 2011–2015 рр. та наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний № 0116U003295) на 2015–2020 рр. Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №1 від 23 січня 2012 р.) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 31 січня 2012 р.).

Дисертанткою коректно визначено науковий апарат дослідження: мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи, наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення одержаних результатів дослідження. Структуру та зміст дисертаційного дослідження розкрито відповідно до поставлених завдань.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Слід зазначити про належну обґрунтованість провідної концептуальної ідеї, теоретико-методологічних засад, наукових положень досліджуваної проблеми, висновків, сформульованих у дисертації. У дослідженні використано достатній комплекс наукових методів: теоретичні (структурно-функціональний, історико-компаративістський (порівняльно-зіставний), наративний, міждисциплінарний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, дисертаційних праць, систематизація, синтез, зіставлення, узагальнення, моделювання, прогнозування, наукової екстраполяції); емпіричні (діагностичні (психолого-педагогічне спостереження, бесіди, тестування, анкетування, інтерв'ю), педагогічний експеримент, статистичні, математичні, кваліметричні, графічні методи). Достовірність отриманих результатів підтверджується репрезентативністю статистичної вибірки. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка упродовж 2011–2018 рр. із щорічним залученням 1300 студентів та 170 педагогічних працівників коледжу. На різних етапах дослідження до експериментальної роботи було залучено 4 коледжі та 2 університети України. Обґрунтованість отриманих

результатів зумовлена опрацюванням достатньо великої кількості джерел (727 найменувань, з них 146 – англійською мовою, 48 – електронних джерел).

Заслуговує на увагу глибокий аналіз дисертаційних досліджень та монографій, присвячених проблемі управління освітніми процесами у навчальних закладах. Позитивним є уведення дисертанткою в науковий обіг нових англомовних джерел, що висвітлюють питання розвитку управління освітою в США, професійну підготовку в комм'юніті (громадських) коледжах США.

У процесі здійснення огляду наукових джерел проаналізовано, розроблено та уточнено понятійно-термінологічний апарат як складову теоретичного осмислення дослідження. М.В.Братко ґрунтовно розкриває сутність основних понять, дає авторське тлумачення ключових дефініцій роботи – «університетський коледж», «освітнє середовище університетського коледжу», «управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу». Як слушно зазначає автор дисертації, що «управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу – це багатofункціональний, інтегрований тип діяльності, спрямований на модифікацію компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти задля досягнення поставлених освітніх цілей щодо професійної підготовки фахівців» (с. 357).

Заслуговує на схвалення визначення та обґрунтування теоретичних та методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі коледжу як сукупність принципів, підходів, концепцій, методів, діагностичних вимірювань.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів. Достатньо вагомим результатом дослідження є теоретично обґрунтована й експериментально перевірена авторська система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, яка враховує концептуальні особливості управління у сфері освіти, спрямована на підвищення якості професійної підготовки в університетському коледжі як закладі вищої освіти, що забезпечує підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст». Цілком логічно дисертантка розглядає цю систему як сукупність

структурних компонентів, функціональних зв'язків, що обумовлюють певну цілісність, стійкість та внутрішню організацію управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. В запропонованій системі головною системоутворюючою ланкою є освітнє середовище як чинник професійної підготовки та предмет управління.

Оцінка змісту і завершеності дисертації. Структура дисертації є чіткою і логічною. Збалансованим є зміст п'яти розділів дисертації. Логічну послідовність становлять такі розділи:

У *Розділі 1 «Теоретичні основи професійної підготовки фахівців у коледжах України»* представлено методологічні засади та категорійно-понятійний апарат дослідження; здійснено аналіз професійної підготовки фахівців у контексті сучасних цивілізаційних викликів; з'ясовано особливості професійної підготовки фахівців у коледжах України; розкрито особливості коледжу як складової нової моделі сучасної освіти – навчально-методичного, науково-виробничого освітнього (університетського) комплексу.

У *Розділі 2 «Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у коледжах (на прикладі США)»* досліджено місце коледжів у системі освіти США; презентовано особливості підготовки фахівців у комм'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA); здійснено аналіз можливостей упровадження позитивного досвіду підготовки фахівців в комм'юніті (громадських) коледжах США в Україні.

У *Розділі 3 «Освітнє середовище як феномен функціонування університетського коледжу»* розглянуто концептуальні засади середовищного підходу в освіті; досліджено феноменальні риси та обґрунтовано структуру і функції освітнього середовища університетського коледжу.

У *Розділі 4 «Система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу»* проаналізовано методологічні основи управління у сфері освіти; виявлено сучасні тенденції управління освітою в Україні; обґрунтовано систему управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Позитивним є моделювання системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі коледжу в єдності структурних компонентів (мета, концептуальна основа, об'єкт, предмет, очікуваний результат, інтегральний критерій управління); визначення функціональних зв'язків та системоутворювального компоненту – освітнього середовища; розроблення діагностичного інструментарію моніторингу стану освітнього середовища університетського коледжу як результату управлінських впливів на професійну підготовку фахівців; визначення компонентної структури та функцій освітнього середовища університетського коледжу. Заслуговує на увагу розроблена структурно-функціональна модель системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (с. 351).

У Розділі 5 «Експериментальна перевірка системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу» презентовано підходи щодо моніторингу ефективності системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, розроблено оцінково-критеріальний апарат цієї системи; описано етапи та методику експериментальної роботи, подано аналіз та інтерпретацію отриманих експериментальних результатів.

Оцінка результативності системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу базується на параметричному аналізі стану компонентів освітнього середовища, динаміці освітнього процесу, якості освітніх результатів. Слід позитивно відмітити підхід дисертантки щодо прогнозування та планування управлінських дій з кореляції стану компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти, де запропоновано алгоритм дій, який передбачає аналіз ситуації за певним переліком питань. Доречним є запропонований діагностичний інструментарій для оцінки результативності системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі коледжу, який апробовано під час експерименту (анкети першокурсника, випускника; анкета для визначення функцій освіти як соціального інституту, вищої освіти, освітнього середовища закладу вищої освіти; анкети

студентів за результатами проходження практики, щодо визначення їхньої залученості до соціально-гуманітарної роботи; система параметрів для оцінки освітнього середовища коледжу; система індикаторів прямого вимірювання для діагностики стану компонентів освітнього середовища університетського коледжу; перелік показників для оцінки якості особистісного компоненту освітнього середовища університетського коледжу для студентів і викладачів; перелік критеріїв для оцінки якості діяльності викладачів; матриця звіту за результатами моніторингу стану освітнього середовища університетського коледжу).

У процесі експерименту для обчислення критеріїв, показників, параметрів оцінювання освітнього середовища коледжу (2012-2018 рр.) М.В.Братко цілком логічно використано критерії Манна-Уїтні, Вілкоксона, Фрідмана.

Справедливо буде відзначити яскраво виражену *практичну спрямованість* дисертаційного дослідження. М.В.Братко розроблено діагностичний інструментарій для моніторингу та експертизи освітнього середовища університетського коледжу як чинника професійної підготовки фахівців. Теоретичні висновки дисертаційної роботи, методичні рекомендації, зміст розроблених шести навчальних програм зі спеціальності 011 «Науки про освіту» (Педагогіка вищої школи») можуть бути використані керівниками закладів вищої та фахової передвищої освіти у практичній управлінській діяльності, викладачами закладів вищої освіти для розробки освітніх програм, проведення занять з дисциплін психолого-педагогічного циклу, педагогічної практики; у системі післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації керівників закладів освіти; слухачами магістратури – під час підготовки індивідуальних науково-дослідницьких завдань, навчально-освітніх проектів. Практичне значення дослідження підтверджено впровадженням позитивних результатів в освітню діяльність шести закладів вищої освіти.

Позитивним є проведення дисертанткою значної роботи щодо обчислення критеріїв та показників оцінки освітнього середовища коледжу, результати яких розміщено у 78 таблицях, 27 рисунках в основному тексті і 5 – у додатках, які конкретно й глибоко розкривають зміст і результати дослідження. Конкретизовані окремі положення дослідження розкрито у 12 додатках, у яких представлено

діагностичний інструментарій досліджуваної проблеми.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження відображено у 45 публікаціях, з них 42 одноосібних: 1 монографія; 24 статті у наукових фахових виданнях, зокрема, 12 статей – у наукових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз, 3 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 17 статей в інших журналах та збірниках міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Достовірність отриманих наукових і практичних результатів дослідження підтверджено їх апробацією на 16 міжнародних і 17 науково-практичних конференціях, 5 теоретико-практичних семінарах, на засіданнях Ради директорів, методоб'єднань закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації Центрального регіону України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація відповідає паспортам спеціальностей 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія і методика управління освітою (011 – освітні, педагогічні науки). Зміст та виклад дисертації свідчать про завершене наукове дослідження, в якому розв'язано визначені науково-практичні завдання. Роботу виконано відповідно до встановлених вимог щодо оформлення дисертаційних робіт.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Зазначимо, що автореферат дисертації за структурою та оформленням відповідає діючим вимогам і повністю відображає основний зміст дисертації та її висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий рівень та глибину проведеного М.В.Братко наукового дослідження, висловлюємо деякі дискусійні положення та побажання:

1. Аналізуючи особливості професійної підготовки фахівців у комм'юніті (громадських) коледжах США (с. 188-212 дисертації), варто було б здійснити порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців у коледжах в інших країнах, зокрема в країнах Європи.

2. Розкриваючи сутність особистісного підходу у професійній підготовці фахівців (с. 53), варто було б акцентувати увагу на акмеологічному підході, який орієнтує особистість на постійний саморозвиток і самовдосконалення з метою мотивації на високі досягнення, прагнення високих результатів, життєвих успіхів на всіх етапах неперервної освіти.

3. Аналізуючи загальнонаукові гносеологічні принципи професійної підготовки фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (с. 55-56 дисертації), бажано зосередити увагу на принципі психології, а саме, розвитку психіки в діяльності, адже під розвитком у широкому сенсі зазвичай розуміється зміна або функціонування системи, що супроводжується появою нової якості (виникненням якісних новоутворень), що доречно у контексті представленого дисертаційного дослідження.

4. У моделі системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (рис. 4.1, с. 351) зазначено об'єкт професійної підготовки фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, проте не вказано про суб'єктів цього процесу. І відповідно до цього, не зовсім чітко прописані функційні обов'язки суб'єктів управління: директора коледжу, його заступників, завідувачів відділеннями), адже мова іде про систему управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

5. Серед публікацій дисертантки домінують статті, які розкривають управлінські аспекти досліджуваної проблеми. На нашу думку, варто було б підготувати методичні рекомендації або посібник щодо професійної підготовки фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

6. У подальших дослідженнях необхідно врахувати те, що відповідно до Закону України «Про освіту» термін «вищий навчальний заклад» замінено на «заклад вищої освіти» (с. 121, 145, 151, 186, 340).

Дисертаційне дослідження потребує врахування вищевказаних дискусійних положень та пропозицій, проте деякі з них носять рекомендаційний характер і ніяким чином не зменшують наукової цінності проведеного дослідження.

Результати, основні положення та висновки дисертації свідчать про високу науково-педагогічну ерудицію та потенціал дисертантки, її здатність до проведення наукового пошуку, вміння систематизувати та прогнозувати способи вирішення поставлених теоретичних і практичних завдань.

Загальний висновок. Дисертація є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності є вагомим внеском у теорію та практику управління закладами вищої освіти. За актуальністю, науковою новизною та практичною значущістю, характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного й кількісного аналізу, обґрунтованості висновків дисертація «Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою КМУ від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 30.12.2015 р. № 1159) щодо докторських дисертацій та інших інструктивних вимог МОН України, а її автор Братко Марія Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія та методика управління освітою (011 – освітні, педагогічні науки) (011 – освітні, педагогічні науки).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

О.М. Галус

Підпис О. М. Галуса засвідчую:

Начальник відділу кадрів ХГПА

В.М. Барановська